

УДК 140.8 (130.121)

DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2024-20-97-05>

КОНЦЕПТ «LEBENSWELT» Е. ГУССЕРЛЯ І ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ІНШОГО

АЛІНА, ГРИЦЕНКО¹

Анотація

У статті розглядається поняття «життєвий світ» в феноменології Е. Гуссерля пізнього періода. Показано, що цей концепт з'являється раніше його теоретичного обґрунтування, що він є прямим вираженням ідеї феноменології, її логічним і послідовним розвитком. Наука про життєвий світ є апіорною дескриптивною наукою і має у конкретному аналізі продемонструвати інваріантні структури даного світу та досвіду, що його конститує, тим самим утвердивши науковість у галузі, яка знецінюється сциентистським об'єктивізмом як сфера приватних вподобань. Розглянуто, що реабілітація інтуїтивного світу практики Гуссерлем з часом призвела до розуміння того, що цей суб'єктивно-відносний світ має певний пріоритет над законами природи, що розробляються математикою і природничими науками. Проблематика життєвого світу безпосередньо пов'язується також з питанням інтерсуб'єктивності, яка активно розроблялася Гуссерлем в пізній період. **Метою дослідження є доведення того, що інтерсуб'єктивність і проблема Іншого є однією з ключових в рамках феноменологічного дискурсу, що концепція життєвого світу виступає як намагання використати феноменологічний метод до експлікації, розуміння і розв'язання нагальних проблем часу, причому, не тільки у теоретичному сенсі. Вона є відповіддю феноменолога на питання про практичну користь і можливість використання феноменологічного метода у наукових дослідженнях. Таким чином, зроблено висновок що концепція життєвого світу Гуссерля виступає як намагання використати феноменологічний метод до експлікації, розуміння і розв'язання нагальних проблем часу, причому, не тільки у теоретичному сенсі. Вона є відповіддю феноменолога на питання про практичну користь і можливість використання феноменологічного метода у наукових дослідженнях. Він показує, що життєвий світ завжди даний у подвійному сенсі: з одного боку, життєвий світ є у кожній окремій суб'єктивності, що пов'язане із її тілесністю. З іншого боку, життєвий світ даний як інтерсуб'єктивна система можливих просторових і часових орієнтацій, що є усвідомленою або знаною передумовою інтерсуб'єктивної практики. Саме тому важливою рисою життєвого світу є його інтерсуб'єктивність, що означає його спільність для всіх людей. Характерно, що сам Гуссерль сприймав цю проблематику як дуже важливу і ставився до цього доволі відповідально. Так само він розумів роль феноменології у створенні нового ідеалу пізнання**

Ключові слова: феноменологія, життєвий світ, інтерсуб'єктивність, Інший, смисл, свідомість, редукція, епохé.

Постановка проблеми.

Спільні аспекти тотальності життєвого світу та ситуативності всього життєвого досвіду є наскрізною темою работ Гуссерля. Він показує, що життєвий світ завжди даний у подвійному сенсі: з одного боку, життєвий світ є у кожній окремій суб'єктивності, що пов'язане із її тілесністю. З іншого боку, життєвий світ даний як інтерсуб'єктивна система можливих просторових і часових орієнтацій, що є усвідомленою або знаною передумовою інтерсуб'єктивної практики. Саме тому важливою рисою життєвого світу є його інтерсуб'єктивність, що означає його спільність для всіх людей. Це, в свою чергу, актуалізує проблему *Іншого*, як специфічного об'єкту, який є рівним мені, але не під-

порядковується тим закономірностям, до яких звик я сам. Гуссерль розглядав проблему Іншого через призму інтерсуб'єктивності. Він вважав, що наше розуміння себе як свідомих істот нерозривно пов'язане з розумінням інших людей, і що ми усвідомлюємо Іншого як аналогічну до нас свідому істоту через процес емпатії, що дозволяє нам «приміряти» їхню перспективу.

Огляд останніх досліджень. Питання життєвого світу та інтерсуб'єктивності завжди привертало увагу як самих феноменологів, так і дослідників історії феноменології та її концептів. У цьому сенсі слід відзначити класичну роботу з історії феноменології Г. Шпігельберга (Spiegelberg, 1971), яка і зараз залишається взірцевою для кожного дослідника. Також треба виділити праці сучасних філософів: Вонга Шин-Юна (Wang, Shin-Yun, 2004) і датського дослідника Дена Захаві (Zahavi, 1996). Останній взагалі виступає як видатний знавець феноменології,

Corresponding author:

¹ Донбаський державний педагогічний університет (Дніпро, Україна)
E-mail: alina.gricenko@gmail.com
ORSID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5940-4232>

її історії і феноменологічної методології, який відображає у своїх працях практично всі аспекти феноменологічного вчення. У вказаній роботі, Захаві розкриває сутність феноменологічного розуміння інтерсуб'єктивності, показує органічність даної проблематики для Гуссерля і його послідовників.

Метадослідження. Полягає в більш детальному розгляді поняття «життєвий світ» (Lebenswelt) у зв'язку з проблематикою інтерсуб'єктивності, доведення того, що вони виступають у якості споріднених теорій в рамках єдиного методологічного підходу. Також важливо довести, що поняття життєвого світу і та увага, яку Гуссерль приділяв цьому концепту на останньому етапі своєї творчості, не означають, що засновник феноменології відступив від власної методології, зокрема, від феноменологічної редукції і принципу епохе.

Виклад основного матеріалу.

В останній період розвитку свого вчення Гуссерль відсторонюється від побудови логічно довершеної теорії і присвячує свої праці відносно новій проблематиці, впорядкуванню відносин свідомості і її об'єктів, суб'єктивного і об'єктивного, людини і світу. Проект Гуссерля «науки про життєвий світ», який він спочатку розробив у 1920-і роки під назвою «трансцендентальна естетика» і який був покликаний охопити онтологію та ейдетичну феноменологію світу, що живе і формується, створити теорію, яка відповідає ідеалу феноменології як суворой науки. Гуссерль намагається реабілітувати суб'єктивно-відносний світ, що вивчається в рамках окремої науки. У цьому сенсі він виступає проти об'єктивізму природничих наук і натуралістичних філософських теорій.

Термін «життєвий світ» з'являється раніше самої концепції. Незабаром після переїзду Гуссерля з Геттінгена до Фрайбурга у його рукописах вперше з'являється слово «Lebenswelt». До моменту своєї появи концепція життєвого світу вже певним чином існувала вже близько десяти років і набула багатого та специфічного змісту завдяки конкретному аналізу, що виник у роки Геттінгена. Два тексти 1917 року, в яких вперше зустрічається поняття життєвого світу, напевно, були створені в ході захоплення Гуссерля темою «Природа і дух», до якої він неодноразово звертався на семінарах та лекціях, починаючи з зимового семестру 1912-1913 рр., в якому він завжди говорив про епістемологічну відмінність між природничими та гуманітарними науками. Роботи

Гуссерля з цієї проблематики були видані і відповідних томах «Гуссерліани» (див. 1; 3; 6).

Зосереджуючись на об'єктивному світі, який вважається точно визначеним сам по собі і може бути точно визначений в наукових положеннях, вчені, зазвичай, пропускають світ повсякденного сприйняття та практики, що відноситься до реальних, живих суб'єктів, у якому ми, як дійові особи, завжди присутні, а також ми є тими, хто займається наукою і зводить її до чогось суто суб'єктивного, що є лише недоречним минулим явищем для науки про об'єктивний світ. Проект науки про життєвий світ, спочатку мотивований науковою теорією і який визначається, зокрема, інтересом Гуссерля до обґрунтування поділу наук на гуманітарні та природничі, послужив не в останню чергу реабілітації цього суто суб'єктивного світу, важливого для людського існування.

Наука про життєвий світ визначається як апріорна дескриптивна наукою і має у конкретному аналізі продемонструвати інваріантні структури даного світу та досвіду, що його конститує, тим самим утвердивши науковість у галузі, яка знецінюється сциентистським об'єктивізмом як сфера суб'єктивних вподобань. Реабілітація суб'єктивного світу життєвих форм Гуссерлем зрештою призвела до розуміння того, що цей суб'єктивно-відносний світ має певний пріоритет над законами природи, що розробляються точними та природничими науками.

Життєвий світ має непохитну внутрішню цінність, а також свою власну істину, незалежну від об'єктивної істини, тому що все логічне виникає з дологічної сфери, що має свою основу і свою істину. Ця дологічна чи донаукова сфера і є життєвим світом, який, узятий у його повній конкретній формі, є *єдиним істинним світом*, про який ми можемо говорити, і в який вписується кожна нова наука (у тому числі природнича), так само як і будь-яка практична діяльність. Можна сказати, що життєвий світ є базовою онтологічною моделлю, елементи якої не залежать від реального фізичного існування світу. Тобто, безумовно, фізичні предмети входять до структури життєвого світу, але ж не з більшою достойністю, ніж акти сприйняття і ментальні образи цих предметів. Також в структуру життєвого світу феноменологія (саме будь-яка наукова феноменологія) неодмінно включає свідомість і її продукти, всі її ноєматичні акти і, зокрема, систему смислових утворень, без якої взагалі неможливо створити наукову антропологію.

Гуссерль вказує, що це питання, таке просте і відоме всім, хто займається філософією, по суті, ще не було навіть поставлене науковим чином: «... не було навіть з'ясовано, що сенс природничої об'єктивності, відповідно, природничого завдання і методу в принципі відрізняється від їх сенсу в науках про дух. Це відноситься як до так званих конкретних наук про дух (Geisteswissenschaften), так і до психології. Психології приписували ту ж об'єктивність, що й фізиці, і саме тому психологія у її повному та власному значенні залишалася абсолютно неможливою; бо стосовно душі або суб'єктивності – як індивідуальної, в окремої людини і в окремому житті, так і суспільно-історичної, соціальної в найширшому сенсі – об'єктивність, що мислиться за типом природничої об'єктивності, виявляється просто-таки абсурдною. < ... > ... тільки ідеалізм, у всіх його формах, намагається зрозуміти суб'єктивність як суб'єктивність (Subjektivität als Subjektivität) і узгоджуватися з тим, що світ ніколи не буває даний суб'єкту чи спільнотам суб'єктів інакше, ніж як той, що має значущість для них з тим чи іншим змістом досвіду суб'єктивній співвіднесеності, як світ, що зазнає у цій суб'єктивності все нові, нею ж викликані смислові перетворення» (Husserliana, 1993, с. 271).

Життєвий світ не стає предметом обговорення в межах повсякденних або наукових установок. Можливість розкриття інваріантних структур життєвого світу Гуссерль бачить у критичності наукових абстракцій через проблематизацію базових рис людської суб'єктивності. Такі риси, як рух, час, причинність, мова, інтерсуб'єктивність тощо, не вважаються створеними суб'єктом, але сприймаються як такі, що визначають поле самої суб'єктивності. В межах інваріантів життєвого світу виникає щось, що може бути ототожнене зі сферою суб'єктивного. Вивчення властивостей чистої свідомості, розкриття фундаментальних характеристик суб'єктивності, що виражаються концептом *час-свідомість*, про який ми вже казали, – це за визначенням принципово інша проблематика, ніж теорія життєвого світу. Вказівка на те, що останній передує будь-якій свідомості, навіть і «чистій», не досягає результату, оскільки ця теза легко може бути розгорнута і в зворотньому напрямку.

З точки зору послідовної трансцендентальної егології можна сказати, що саме трансцендентальна можливість споглядання світу, виділення суб'єкту з цього світу і є умовою самого життє-

вого світу. Істота, яка не має свідомості, взагалі нічого подібного не знає, не має уявлення ні про який Lebenswelt. Останній як такий, а також будь-яка розмова про нього, можливі саме тому, що наша свідомість, тобто, ми самі, маємо унікальну можливість рефлексії і рекурсії, маємо достатньо велику автономію, щоб уявляти собі цей світ, як смисл, як похідне від нашої свідомості. Таким чином, можна сказати, що не до-свідомий життєвий світ є мірилом і причиною свідомості, але саме свідомість є тим, що створює і визначає цей світ. Буквально, протагорівське визначення «Людина є мірилом всіх речей...».

Це не данина скептицизму або соліпсизму, мова йде про те, що при всій повазі до фізичного світу, або ж світу природи без свідомості, якщо ми взагалі спроможні його уявити, він є безглуздим, позбавленим сенсу нескінченим рухом речей: атомів, молекул, тіл, планет, зірок, галактик тощо. Саме свідомість з її можливістю до трансценденції спроможна надати цьому руху хоч якийсь смисл, звісно ж, для самої людини.

Життєвий світ є смисловим утворенням, він сам є цариною смислу, в якому діє свідомість. Остання щось «знає» про нього, лише підпорядковуючи його собі, завдяки процедурам (актам) тематизації: «'Буття' (Seiendes) для мене є даним у тематичних актах. Це означає: Я перебуваю в акті у специфічному сенсі слова як той, хто сприймає, і спрямований на нього (так, коли він є субстратним об'єктом); у будь-якому випадку, в здійсненні акту він для мене має актуальну значущість. Віра у буття зараз є реальною вірою, яка відбувається з мого боку, від полюса «Я» (Ich-Pol) у живому здійсненні. Якщо я звертаюсь до іншого об'єкта – можливо, до такого, як число, теорема тощо, який я маю актуально лише тоді, коли його створюю, і як завершення створення, – то об'єкт, який щойно був охоплений у первинному здійсненні, лише «ще» перебуває у мене в увазі, він ще у моїй актуальній тематичній сфері, я все ще актуально з ним. Таким чином, ми говоримо про тематичні акти і розрізняємо при цьому варіації виконання, варіації актуальності акту. Якщо я втрачаю його з уваги (з одночасного охоплення), він все ще залишається в значущості, хоча тепер не в тематичній формі. Перша значущість створює горизонт подальшої значущості» (Husserliana, 2008, с. 1).

Також важливо зазначити, що і в своїй пізній роботі, де активно обговорюється проблематика життєвого світу, Гуссерль відзначає значущість

і невідвородно необхідність трансцендентальної *epoché*, в тому числі і для пізнання життєвого світу: «Тільки завдяки універсальній *epoché* ми вперше відкриваємо як своє тематичне поле те, що, власне, є життя Я: інтенційне життя, і в його інтенціональності – афіційованість інтенціональностями (Intentionalität Affiziertsein), які в цій інтенціональності життя мають значущість таких, що з'являються, тим чи іншим способом здійснюється спрямованість і зайнятість ними. Все оце 'за допомогою чого', саме належить чистій іманентності і має бути дескриптивно схоплене у своїх суто суб'єктивних модусах, у своїх імплікаціях з усіма укладеними в них інтенційними опосередкуваннями» (Husserliana, 1993, с. 248). Виходячи з аналізу ситуаційних істин, Гуссерль детально досліджує структури життєвого світу як структури об'єкту конкретного практичного життєвого світу. При цьому він розрізняє несамостійні спеціальні ситуації від відносно самостійних ситуаційних цілісностей, які самі знову є несамостійними спеціальними ситуаціями в ширших, відносно самостійних ситуаційних цілісностях – такий взаємоперетин, який доходить до загальності, як всеосяжної смислової цілісності відповідного життєвого середовища.

Як смислові цілісності, що співвідносяться з інтересами людей, ситуації мають різні ступені активації який залежить від поточної ситуації, визначеної актуальним інтересом. Це переплетення ситуацій або ситуативних смислових горизонтів Гуссерль показує на прикладі громадянського світу та деяких його типових і спеціальних ситуацій. Все це викликає багато питань, як с приводу відповідності і схожості Іншого до самого суб'єкта, так би мовити, від першої особи. Важко заперечувати соціальну орієнтацію нашої свідомості, як і те, що сама свідомість виникає як соціальний продукт. Можна стверджувати також, що соціальність є об'єктом свідомості і однієї з її визначальних характеристик.

Разом з тим, кожен з свідомих суб'єктів знає, що він не рівний Іншому, звісно, не у сенсі соціальної нерівності, а в тому відношенні, що свідомість Іншого (або полюс Іншого) не актуалізується так, як власна свідомість і ніякі намагання наблизити ці полюси, ніякі процедури інтерпретації і ніяка емпатія не зможуть виправити ситуацію. В цьому сенсі структури «Я-сам» та «Інший» є визначальними протилежними константами, які формують життєвий світ людини.

Дана проблематика, яка була тільки позначена Гуссерлем, у більш пізній філософії стає

одним із ключових питань. Це стосується перш за все філософії екзистенціалізму з його увагою до проблематики Іншого, відношення до соціальності і проблем інтерсуб'єктивності. Також це є важливою тематикою для комунікативної філософії. Слід відзначити, що проблематика Іншого є підводним рифом, на якому зупинилося багато філософських систем. Причина доволі проста і відображена навіть у народній творчості і психології. Ми не можемо виносити судження з приводу іншої людини з тією ж достовірністю, що й по відношенню до самих себе. Так само ми не можемо зрозуміти іншу людину, як самого себе. Інший, за своєю суттю, являє собою інший онтологічний регіон, для пізнання якого ми не можемо використовувати методи пізнання свого власного регіону, – полюсу Я, або системи «Я-сам». Ніколи я не стану іншим, ніколи інший не буде мною, проста істина, що відома будь-якій людині на побутовому рівні, викликає багато суперечок також і у філософії.

Можна констатувати наявність двох несхожих регіонів суцього, для пізнання яких потрібно використовувати відповідні, тобто, різні підходи. Феноменологічна методологія повинна відрізнятися (або використовуватися по-різному) при дослідженні таких різних об'єктів. Так, принцип *epoché*, що в своїй основі співпадає з феноменологічною редукацією, призначений для «винесення за дужки» всього досвіду, який пов'язаний з реальним світом, зовнішнім по відношенню до трансцендентальної свідомості. Феноменологічна методологія пропонує використовувати очищення свідомості від всіх «зайвих», зовнішніх компонентів досвіду, щоб здійснити споглядання чистої сутності свідомості. Саме це і робить Гуссерль по відношенню до свідомості і виділяє в неї ті чи інші аспекти трансцендентальних утворень, що передують будь-якому досвіду. Так, він вказує на структуру темпоральності, систему *час-свідомість* (Zeitbewusstsein), яка є основою всіх інших структур і компонентів свідомості.

Послідовна феноменологічна редукація, звісно ж, повинна бути застосована також і до Іншого, у будь-якому сенсі, в якому його можна розглядати. Досвід сприйняття Іншого, як феномену, радикально відрізняється від досвіду споглядання власних психологічних станів, свого власного Я, і це інтуїтивно достовірно. Тому, виключно теоретично, вся проблематика інтерсуб'єктивності повинна бути редукована або ж треба знайти засоби суттєвого споглядання інтерсуб'єктивних

феноменів, перш за все фігуру Іншого, який «ховається» у своєму онтологічному регіоні, знаходиться за обрієм трансцендентального Его.

Саме тут ми наближаємося до нової проблеми, певного парадоксу. Першу його сторону складає трансцендентальна та частково емпірична автономія свідомості. Саме цим питанням і займається феноменологія. Друга сторона цієї апорії більш розвинена і складається з декількох аспектів, які вказують на те, що Інший насправді прихований у самій нашій свідомості, причому на всіх рівнях її існування. *По-перше*, виявляється, що Інший зовсім не так далеко, як здавалося, тому що ми маємо нагальну потребу в ньому і її неможливо задовольнити іншими засобами. Потреба в Іншому, інтенція до Іншого – така ж фундаментальна характеристика свідомості, як і темпоральність. Інакше кажучи, горизонт Іншого проходить по регіону Я-сам, різниця залежить тільки від обраної точки зору. *По-друге*, свідомість розуміє, що вона сама є Іншою для Іншого, тобто, для іншої самості і вимушена також принципово споглядати себе так, як бачить її умовний Інший. Тобто, свідомість повинна бачити себе як Іншого, в якості свого власного існування. Тут можна сказати, що вірно і зворотнє, свідомість повинна бачити також Іншого як себе, тобто сприймати його як певне «Я-сам». Для цього саме і існує механізм емпатії, доволі повно і фундаментально розкритий у відомій праці Е. Штайн (Stein, 1989). *По-третє*, згідно з теорією темпоральності, свідомість відчуває свої власні комплекси минулого (ретенція) і майбутнього (протенція), оскільки вони вже або ще не є вона сама. Тут вбачається певна діалектика, з одного боку, три стани свідомості в рамках єдиної темпоральної структури і часових комплексів формують її єдність, тобто, саму свідомість, з іншого боку, свідомість ніколи не відчуває себе своєю власністю у будь-якому з цих темпоральних комплексів. По суті, вона сама є майже меонічним, рухливим, постійно зникаючим і постійно народжуваним утворенням. Можна навести й інші ситуації, коли Інший мимоволі з'являється у системі «Я-сам». Наприклад, *по-четверте*, використання мови у будь-якому сенсі, розуміння значень, створення ноєматичних структур, виявляє Іншого або ж семантичного Іншого, тому що дискурс від себе самого, від першої особи ніколи не створюється першою особою, це завжди дискурс Іншого, більш того, ми знаємо, що без цього дискурсу ніяке «Я-сам» взагалі неможливе, просто тому, що воно не потрібне.

Навіщо мати інструменти для спілкування, якщо принципово немає з ким спілкуватися?

Таким чином, свідомість у сенсі структури «Я-сам» не може бути Іншим і повинна виключити його із свого горизонту, саме до цього веде трансцендентальна редукція. Але ж коли така ціль досягнута, свідомість виявляє, що Інший все ж таки залишився не редукованим, більш того, сама редукція і її механізми можуть існувати тільки завдяки цьому Іншому. Треба зазначити також, що навіть пошуки чистої трансцендентальної індивідуальної свідомості, її чистого залишку вже викликають багато сумнівів і заперечень, навіть в рамках феноменологічного руху. Багато хто вважав і вважає, що це доволі умовна і непрактична абстракція, теоретична спекуляція, місце якій у зібранні філософських артефактів, разом з ентелехією, апокатастасисом і річчю у собі. Тим більше це стосується Іншого, а саме, – трансцендентального Іншого в його ейдетичній чистоті. Неможливо навіть уявити собі, що може матися на увазі під ейдетичним спогляданням сутності трансцендентального Іншого. Як вбачається, у будь-якому випадку, ця проблема виходить далеко за рамки дисертаційного дослідження. Характерно, що сам Гуссерль сприймав цю проблематику як дуже важливу і ставився до цього доволі відповідально. Так само він розумів роль феноменології у створенні нового ідеалу пізнання: «Феноменологія звільняє нас від старого об'єктивістського ідеалу наукової системи, від теоретичної форми математичного природознавства, а тому звільняє нас від ідеї онтології душі (Ontologie der Seele), яка могла б будуватися за аналогією з фізикою» (Husserliana, 1993, с. 268-269). Ми бачимо доволі визначну характеристику феноменології, а також дуже рідкісне (навіть для феноменології) словосполучення «онтологія душі», що потребує окремого прискіпливого розгляду.

Висновки. В якості висновку треба зауважити, що концепція і концепт життєвого світу в теорії Гуссерля складався поступово, разом з концепцією, що викладена в «Ідеях I», тому не можна сказати, що його Lebenswelt є якимось виключенням з «класичної» версії феноменології або чужорідною цариною по відношенню до феноменології. Можна припустити, що цей перехід у сферу життєвої конкретики, до регіону інтерсуб'єктивності, був лише питанням часу.

Концепція життєвого світу Гуссерля виступає як намагання використати феноменологіч-

ний метод до експлікації, розуміння і розв'язання нагальних проблем часу, причому, не тільки у теоретичному сенсі. Вона є відповіддю феноменолога на питання про практичну користь і можливість використання феноменологічного метода у наукових дослідженнях.

Список використаних джерел

- Husserl, E. *Phänomenologie der Lebenswelt. Ausgewählte. Texte II.* Stuttgart. Philipp Reclam jun., 2006. 300 s.
 Husserliana. Bd. III.1. *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und Phänomenologischen Philosophie.* Haag: Nijhoff, 1976. 476 s.
 Husserliana. B. XIII. *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität.* Haag: Nijhoff, 1973. 547 s.
 Husserliana. B. XVI. *Ding und Raum.* Haag: Nijhoff, 1973. 433 s.
 Husserliana. Bd. XXIX. *Die Krisis der Europäischen Wissenschaften und die Transzendente Phänomenologie.* Dordrecht: Springer, 1993. 399 s.
 Husserliana. B. XXXIX. *Die Lebenswelt (1916-1937).* Springer, Netherlands. 2008. 956 s.
 Spiegelberg H. *The Phenomenological Movement. A Historical Introduction.* 2 ed. Springer-Science, 1971. 391 s.
 Stein, E. *On the Problem of Empathy.* Washington, 1989. 135 p.
 Wang, Shin-Yun. *Die Methode der Epoche in der Phänomenologie Husserls. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der philosophischen Fakultäten der Albert-Ludwigs-Universität Freiburg i. Br.* 2004. 167 s.
 Zahavi, D. *Husserl und Die Transzendente Intersubjektivität. Eine Antwort auf die sprachpragmatische Kritik.* Springer Netherlands. 1996. 204 p.

References

- husserl, E. (2006). *Phänomenologie der Lebenswelt. Ausgewählte. Texte II.* Stuttgart. Philipp Reclam jun. 300.
 Husserliana, Bd. (1976). III.1. *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und Phänomenologischen Philosophie.* Haag: Nijhoff. 476.
 Husserliana, B. (1973). XIII. *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität.* Haag: Nijhoff. 547.
 Husserliana (1973). XVI. *Ding und Raum.* Haag: Nijhoff, 1973. 433 s.
 Husserliana, Bd.(1993). XXIX. *Die Krisis der Europäischen Wissenschaften und die Transzendente Phänomenologie.* Dordrecht: Springer. 399.
 Husserliana, B. (2008). XXXIX. *Die Lebenswelt (1916-1937).* Springer, Netherlands. 956.
 Spiegelberg, H. (1971). *The Phenomenological Movement. A Historical Introduction.* 2 ed. Springer-Science. 391.
 Stein, E. (1989). *On the Problem of Empathy.* Washington. 135.
 Wang, Shin-Yun (2004). *Die Methode der Epoche in der Phänomenologie Husserls. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der philosophischen Fakultäten der Albert-Ludwigs-Universität Freiburg i. Br.* 167.
 Zahavi, D. (1996). *Husserl und Die Transzendente Intersubjektivität. Eine Antwort auf die sprachpragmatische Kritik.* Springer Netherlands. 204

ALINA, HRYTSENKO – PhD student of the Department of Philosophy, History and Social and Humanitarian Disciplines (Dnipro, Ukraine)
 E-mail: Alina.gricenکو@gmail.com
 ORCID iD : <http://orcid.org/0000-0002-5940-4232>

CONCEPT «LEBENSWELT» E.HUSSERL AND STATEMENT OF THE PROBLEM OF THE OTHER

Abstract

The concept of "life world" in E. Husserl's phenomenology of the late period is considered. It is shown that this concept appears before its theoretical justification, that it is a direct expression of the idea of phenomenology, its logical and consistent development. The science of the life world is an a priori descriptive science and must, in a concrete analysis, demonstrate the invariant structures of this world and the experience that constitutes it, thus establishing scientificity in a field that is devalued by scientific objectivism as a sphere of private preferences. Husserl's rehabilitation of the intuitive world of practice over time led to the understanding that this subjective-relative world has a certain priority over the laws of nature developed by mathematics and natural sciences. The problems of the life world are also directly related to the issue of intersubjectivity, which was actively developed by Husserl in the late period. It is proved that intersubjectivity and the problem of the Other is one of the key issues of the phenomenological discourse. The concept of the life world acts as an attempt to use the phenomenological method to explain, understand and solve the urgent problems of time, and not only in a theoretical sense. It is a phenomenologist's answer to the question of practical questions and the possibility of using the phenomenological method in scientific research. Thus, it is concluded that Husserl's concept of the life world

is an attempt to use the phenomenological method to explicate, understand and solve urgent problems of time, and not only in the theoretical sense. It is the phenomenologist's answer to the question of the practical usefulness and possibility of using the phenomenological method in scientific research. It shows that the life world is always given in a double sense: on the one hand, the life world is present in each individual subjectivity, which is associated with its corporeality. On the other hand, the life world is given as an intersubjective system of possible spatial and temporal orientations, which is a conscious or known prerequisite for intersubjective practice. That is why an important feature of the life world is its intersubjectivity, which means that it is common to all people. It is characteristic that Husserl himself perceived this issue as very important and treated it quite responsibly. He also understood the role of phenomenology in creating a new ideal of cognition.

Key words: phenomenology, life world, intersubjectivity, Other, meaning, consciousness, reduction, epoche.

© The Authors(s) 2024

This is an open access article under

The Creative Commons CC BY license

Received date 15.07.2024

Accepted date 25.07.2024

Published date 15.08.2024

How to cite: Аліна, Гриценко. Концепт «Lebenswelt» Е. Гуссерля і постановка проблеми Іншого. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house “Helvetica”, 2024. 20 (97). P. 45–51.

doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-20-97-05>